

ЗВ'ЯЗОК ПРИВ'ЯЗАНОСТІ ПЕДАГОГА ТА СТИЛЮ ЙОГО СПІЛКУВАННЯ З УЧНЯМИ

Бутузова Л.П.,

*канд. психолог. наук, доцент кафедри
загальної, вікової та педагогічної психології,*

Белько В.О.,

*магістрантка ННІ філології та журналістики,
Житомирського державного університету імені Івана Франка,
м. Житомир, Україна*

У педагогічному спілкуванні вчитель проявляє характерне для нього ставлення до своїх учнів, сформоване під впливом різною мірою усвідомлених ним об'єктивних та суб'єктивних чинників. Враховуючи те, що ставлення до людей значною мірою скеровується неусвідомленим конструктом прив'язаності особистості (Дж.Боулбі) [0], то логічно припустити, що й закріплений ранній досвід прив'язаності може позначатися на формуванні стилю спілкування зі своїми вихованцями. Саме завдяки визначенню характеру взаємозв'язку типу прив'язаності та стилю спілкування педагога можна зрозуміти психологічні умови порушення педагогічного такту, конфліктогенність або причини уникнення контакту з боку вчителя. Нами було поставлено за мету дослідити характер взаємозв'язку стилю спілкування вчителя з учнями та типу його прив'язаності, охарактеризувати його психологічну специфіку.

Фундаментальні дослідження феномену прив'язаності належать Дж. Боулбі [1], який ввів це поняття у науковий обіг та виділив основні її типи: надійну та ненадійно-тривожну (амбівалентну та уникаючу). М. Ейнсворт доповнила його класифікацію дезорганізованим типом [4]. Е. Харлоу ілюструє застосування педагогами теорії Дж.Боулбі у навчанні, надання ними підтримки дітям в шкільному середовищі. Дослідження Дж. Іглер [5] спрямовуються на вивчення самопочуття дітей, які спілкуються з вчителями з різними типами прив'язаності. Тип прив'язаності - це модель стосунків, яку кожен з нас, ще будучи дитиною, формує через взаємодію зі своїми батьками. Прив'язаність розвивається поступово протягом нашого першого року життя під впливом стосунків з годувальницею (або іншими значущими людьми) [3]. За даними Дж.Боулбі, хоч становлення прив'язаності відбувається на ранніх періодах життя, але люди схильні переносити сформовану модель прив'язаності на стосунки з іншими людьми (партнерами, колегами, нашими дітьми та вихованцями).

У дорослих також виявили чотири типи прив'язаності, що відповідають дитячим моделям: 1 надійний (безпечний) та 3 ненадійні: тривожно-амбівалентна, тривожно-уникаюча та дезорганізуюча [1].

Оскільки тип прив'язаності впливає на ставлення до людей, то, на нашу думку, він має прямий зв'язок зі стилем спілкування педагога зі своїми вихованцями. Вивчаючи стиль спілкування педагога, за основу візьмемо класифікацію В.А. Кан-Каліка, який виділив стилі, базовані на основі: захоплення спільною творчою діяльністю, товариської прихильності, дистанції, залякуванні та заграванні [3]. Задля перевірки гіпотези, було організовано та проведено дослідження, яке передбачало застосування діагностичного опитувальників: «Шкали визначення надійності прив'язаності» К.

Керне та "Ваш стиль спілкування" М. Філоненка. Вибірку досліджуваних склали 30 вчителів загальноосвітньої школи міста Коростеня.

В результаті вивчення особливостей прив'язаності, в дослідницькій вибірці було сформовано 3 групи з різними її типами. Амбівалентний тип прив'язаності виявився притаманним 16 респондентам (44,5%), уникнення – 8 (29,5%), надійний – 6 (26%). Щодо стилів спілкування, то в досліджуваній вибірці переважаючими виявилися стилі дистанціювання, захоплення спільною діяльністю, товариської прихильності та загравання. Подальший аналіз було скеровано нами у площину виявлення особливостей взаємозв'язку типу прив'язаності педагогів зі стилем їх спілкування з учнями.

Аналіз кореляційних взаємозв'язків засвідчив, що вчителі з надійним типом прив'язаності більше схильні до використання стилю спілкування, базованого на основі творчої діяльності ($r = 0,79$), на рівні тенденції є позитивний зв'язок і зі стилем товариської прихильності. Ймовірно, це свідчить про те, що педагоги з надійним типом характеризується вищою довірливістю щодо інших і, загалом, схильні більше вірити у потенціал учня, готові до партнерської взаємодії та побудови збалансованих стосунків з учнями. Для педагогів з тривожно-амбівалентним типом прив'язаності переважно притаманний стиль спілкування-загравання ($r = 0,82$) та мало ймовірно (обернений достовірний зв'язок) спілкуванням на основі товариської прихильності ($r = -0,74$). Ці дані ми пояснюємо внутрішнім амбівалентним ставленням до контакту з дітьми та підвищеним прагненням сподобатися своїм вихованцям. В цьому є певний компенсаторний механізм взаємодії у спілкуванні педагога з дітьми. Педагогам з унікаючим типом прив'язаності притаманним виявився дистантний стиль спілкування з учнями ($r = 0,84$) та залякування (на рівні тенденції), що є свідченням максимально можливого уникнення близьких та теплих стосунків вчителя з вихованцями.

Таким чином, висунута на початку дослідження гіпотеза підтвердилася: прив'язаність та стиль спілкування стійкі у таких зв'язках: надійний – спілкування на основі творчої діяльності та товариської прихильності; амбівалентний – загравання та неохочість до товариської прихильності; унікаючий – дистанція та залякування.

Перспективним вбачаємо вивчення аналізу динаміки вчительського ставлення до учнів залежно від стажу педагогічної діяльності.

Список використаних джерел:

1. Боулби, Дж. Привязанность / Дж. Боулби. – М.: Гардарики, 2003. - 477с.
2. Бриш, К.Х. Терапия нарушенной привязанности: От теории к практике. / Пер. с нем./ К.Х. Бриш. – М.: Когито-Центр, 2014. – 316 с.
3. Кан-Калик, В.А. Основы профессионально-педагогического общения / В.А.Кан-Калик. – Грозный: Чеч.-инг. кн. изд-во, 1979. – 337 с.
4. Эйнсворт, М. Д. Привязанности за порогом младенчества. Детство идеальное и настоящее / М.Д. Эйнсворт. – Новосибирск, 1994. - 324 с.
5. Iglar, J. Through the eyes of a primary school child - Individual predictors of students' ratings of teaching quality / J. Iglar, A. Ohle-Peters, N. McElvany, [Електронний ресурс], 2019.
6. Harlow, E. Attachment theory: developments, debates and recent applications in social work, social care and education/ E. Harlow, [Електронний ресурс], 2019.